

ISTRAŽIVANJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI STUDENATA U NACIONALNOJ I SVEUČILIŠNOJ KNJIŽNICI U ZAGREBU

A RESEARCH INTO INFORMATION LITERACY SKILLS OF STUDENTS
AT THE NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY IN ZAGREB

Antica Bračanov

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
abracanov@nsk.hr

Vesna Golubović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
vgolubovic@nsk.hr

Dunja Seiter-Šverko

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
dseiter-sverko@nsk.hr

UDK / UDC 027.54:004

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received: 1. 12. 2014.

Sažetak

Za poučavanje i osposobljavanje studenata u svladavanju vještina informacijske pismenosti u postupcima cjeloživotnog učenja, ključna je i uloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK). Kao središnja knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, izgrađuje odgovarajuće zbirke svih znanstvenih područja za potrebe sveučilišta i šire akademske znanstvene zajednice. U cilju unapređenja programa informacijskog opismenjivanja, Knjižnica planira razvijati modularne poučne programe za studente sa svrhom njihove implementacije u sveučilišni kurikulum.

Stoga je u Knjižnici provedeno istraživanje studentske populacije sa svrhom utvrđivanja stupnja razvijenosti njihovih informacijskih kompetencija kroz učestalost korištenja knjižničnih usluga, broja napisanih studentskih radova tijekom posljednjih godinu dana te razloge dolaska u Knjižnicu na dan kada su ispitanici pristupili ispunjavanju anketnog upitnika. Studentima je uručen anketni upitnik koji je sadržavao 20 pitanja i sadržajno je bio podijeljen na tri dijela: a) ispitivanje navika, sklonosti i ponašanje studenata pri pisanju studentskih radova, b) samoprocjenu informacijske pismenosti i c) kviz pitanja.

Dobiveni rezultati pokazuju da studenti koji su napisali više studentskih radova bolje poznaju pravila o navođenju i citiranju izvora te više koriste značajne izvore znanja i informacija. Međutim, doživljaj studenata o vlastitoj razini informacijske pismenosti ne odgovara stvarnom stanju u praktičnoj primjeni te ukazuje na potrebu definiranja programa informacijske pismenosti u Knjižnici, njegove implementacije u kurikulum i pozicioniranje Knjižnice kao informacijske sastavnice u sustavu visokog obrazovanja.

Ključne riječi: istraživanje, informacijska pismenost, studenti, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Summary

The National and University Library in Zagreb plays a key role in training and education of students and developing their information literacy skills in processes associated with lifelong learning. As the central library of the University of Zagreb, it assembles and maintains collections from all scientific fields essential for the University as well as for the broader academic community. The aim is to improve the information literacy through modular educational programmes for students for the purpose of information literacy implementation within the academic curriculum. Presented is the research of students visiting the Library to determine the level of their information competence through frequency of library services' use, the number of papers they wrote during the past year and the reasons they came to the Library on the day they filled out the questionnaire. The questionnaire of 20 questions consisted of three parts: a) examination of students' habits, preferences and behaviour when writing papers, b) self-assessment of information literacy and c) quiz questions. The results showed that students who wrote several papers are better acquainted with bibliographic reference rules and predominantly use relevant information resources. However, students' positive self-assessment of information literacy levels is not real. The obtained results indicate the need to define information literacy programmes in the Library and implement them to academic curriculum, to position the Library as an important information component within higher education system.

Keywords: research, information literacy, students, National and University Library in Zagreb

Uvod

Globalno informacijsko društvo preoblikovalo je knjižnice, njihove službe i usluge. Razvojem informacijsko komunikacijske tehnologije, informacije postaju temelj razvoja društva te imaju ogroman utjecaj na suvremena gospodarstva zemalja diljem svijeta.¹ Za stvaranje novih znanja i spoznaja potrebni su obrazovani i stručni pojedinci koji znaju tražiti informacije, pristupiti im i kritički ih ocijeniti. Novo informacijsko okruženje uzrokovalo je pojavu novih vrsta pismenosti, tzv. pismenost 21. stoljeća² među kojima važnu ulogu zauzima informacijska pismenost.³

Budući da je informacijska pismenost prepoznata kao temeljna karika u ostvarenju cilja cjeloživotnog učenja,⁴ Knjižnica svoju ulogu, položaj i vidljivost u postupcima cjeloživotnog učenja nastoji ojačati razvojem modularnih poučnih programa za korisnike svih profila, a posebice za studente.

NSK kao i druge knjižnice ima dugu tradiciju u poučavanju i obrazovanju korisnika u korištenju knjižničnih službi i usluga,⁵ ali se u novom obrazovnom okruženju obrazovanje korisnika knjižnica mijenja prema obrazovanju

¹ Lau, Jesús. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. / [s engleskog prevela Ivana Faletar]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 19.

² Uz osnovnu/temeljnu pismenost postoji knjižnična, tehnološka, vizualna i medijska pismenost. Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008. Str. 88.

³ Informacijska pismenost je sposobnost pojedinca da u bujici informacija prepozna potrebnu informaciju, ocijeni je kao valjanu te učinkovito upotrijebi nađenu informaciju. Mandušić, Dubravka. Informacijska pismenost kao ključni čimbenik obrazovanja u visokoobrazovnim sustavima Republike Hrvatske : magistarski rad. Sveučilište u Zagrebu : Filozofski fakultet, 2006. Str. 24.

⁴ Alexandria proclamation on information literacy and lifelong learning [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=20891&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html; American library association. ALA. Presidential Committee on Information Literacy : Final Report. 1989. [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>

⁵ Petrak, Jelka. Izobrazba studenata za djelotvorne korisnike informacija : iskustva Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 41, 1/4(1998), 15-20.; Tadić, Katica. Obrazovanje korisnika za korištenje knjižničnih usluga. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 40, 1/2(1997[i.e. 1999]), 97-106.; Stojanovski, Jadranka; Aida Slavić. Izobrazba korisnika : mogućnost opstanka knjižnice? // Knjižničarstvo, 2, 2(1998), 5-19.; Pažur, Ivana; Bojan Macan. KEKS – kratki edukacijski knjižnični seminari, primjer poučavanja korisnika Knjižnice instituta “Ruđer Bošković” u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3/4(2010), 73-86.

korisnika informacija, a pokazatelji te transformacije su mnogobrojni.⁶ Implementacija informacijske pismenosti se u akademskom okruženju odvija na relaciji visokoškolska knjižnica – nastava i nešto je složenija jer je izložena dodatnim kontekstualnim silnicama.⁷ Međutim, unatoč složenosti, suradnja knjižničnog s nastavnim osobljem u povezivanju ukupnoga nastavnog programa pokazuje svrhovitost sustavnog poučavanja specifičnim informacijskim vještinama.⁸

Za poučavanje i osposobljavanje studenata u savladavanju vještina informacijske pismenosti u postupcima cjeloživotnog učenja, ključna je i uloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Kao središnja knjižnica Sveučilišta u Zagrebu⁹ izgrađuje odgovarajuće zbirke (svih područja znanosti) za potrebe sveučilišta i šire akademske znanstvene zajednice, sa svrhom osiguranja djelotvorne podrške obrazovnim, nastavnim i znanstvenoistraživačkim postupcima. Sveučilište u Zagrebu čine sastavnice: 29 fakulteta, 3 akademije i Podružnica Hrvatski studiji. U sastavnicama djeluje 39 knjižnica.¹⁰ U cilju unapređenja programa informacijskog opismenjivanja, Knjižnica planira razvijati modularne poučne programe za studente sa svrhom implementacije informacijske pismenosti u sveučilišni kurikulum po uzoru na druge sveučilišne knjižnice.¹¹ Iskoristivši mogućnosti novoga obrazovnog online okruženja, Knjižnica je osnovala Virtualnu učionicu¹² (2004.) koja je kroz interaktivan, multimedijalan i prilagodljiv sustav omogućila poučavanje bez prostornih i vremenskih ograničenja.¹³ Krajem 2011. godine, Knjižnica je počela s projek-

⁶ Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. *Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta*. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008. Str. 95-101.

⁷ Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. Nav. dj. Str. 118-125.

⁸ Škorić, Lea et al. *Informacijska pismenost u nastavnom programu diplomskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 55, 3/4(2012), 17-28.

⁹ Zadaće sveučilišnih knjižnica opisane su u: *Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 33 1/4(1990), 201-210.

¹⁰ Majstorović, Zagorka. *Analiza stanja Knjižničnog sustava Sveučilišta u Zagrebu* [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2013/04/Analiza-stanja-SKS-u-ZG.pdf>

¹¹ Rubinić, Dora; Ivanka Stričević. *Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjivanja studenata : istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens Graz*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4(2011), 23-48.

¹² *Virtualna učionica* [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/digitalib.aspx?id=92>

¹³ Špiranec, Sonja. *Virtualna učionica NSK ili kako su knjižnice zakucale na vrata e-učenja* [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/25/clanci/1.html>

tom poučavanja učenika završnih razreda srednjih škola pod nazivom *Uvod u svijet informacija*. Cilj projekta je da učenici kroz program poučavanja ovladaju svijetom informacija, metodama istraživanja te primjenom i vrednovanjem istog. Postojeća istraživanja ukazuju na poteškoće u tranziciji učenika iz sekundarnog u tercijarno obrazovanje,¹⁴ čija je krajnja posljedica odustajanje od studija. Informacijskim opismenjivanjem Knjižnica doprinosi smanjenju takvih neželjenih učinaka uzrokovanih nesnalaženjem u akademskom okruženju.

Cilj istraživanja i hipoteze

Cilj istraživanja je ustanoviti razinu znanja i vještina potrebnih za korištenje, razumijevanje i primjenu informacijskih izvora kod studenata/korisnika Knjižnice. Na temelju cilja, postavljene su hipoteze:

1. Studenti koji tijekom jedne studijske godine napišu više studentskih radova, češće se koriste knjižničnim informacijskim izvorima.
2. Studenti koji napišu više studentskih radova, bolje poznaju pravila o navođenju i citiranju izvora.
3. Studenti pri pisanju studentskih radova više koriste znanstveno značajne izvore znanja i informacija nego online izvore.
4. Doživljavanje studenata o vlastitoj razini informacijske pismenosti ne odgovara stvarnom stanju u praktičnoj primjeni.

Metodologija istraživanja¹⁵

Istraživanje je provedeno metodom ankete tijekom tri radna dana u kolovozu 2013. godine, a ispitivanje je obuhvatilo studentsku populaciju kao najbrojniji dio korisničke strukture Knjižnice. Anketni upitnik sastojao se od 20 pitanja i sadržajno je bio podijeljen na tri dijela. Prvi dio ispitivao je ponašanje, sklonosti i navike ispitanika pri pisanju studentskih radova. U drugom dijelu upitnika, ispitanicima je ponuđen niz od devet skala Likertovog tipa na kojoj su studenti trebali samostalno procijeniti razinu vlastite informacijske

¹⁴ Salisbury, Fiona; Sharon Karasmanis. Are they ready? Exploring student information literacy skills in the transition from secondary to tertiary education. // *Australian Academic & Research Libraries* 42, 1(2011), 43-58.

¹⁵ Mejovšek, Milko. Uvod u metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima. Jastrebarsko : Naklada Slap; Zagreb : Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2003.

pismenosti ocjenama od 1 do 5. Treći dio upitnika priređen je kao kviz od 11 pitanja kojima je cilj bio konkretno ispitati razinu informacijske pismenosti. Istraživanje je provedeno na slučajnom stratificiranom uzorku od 326 ispitanika, a obrada podataka je izvršena u programu SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*).

Rezultati istraživanja

Što se tiče demografskih podataka, raspodjela prema spolu je gotovo ravnomjerna, pa je tako u anketi sudjelovalo 168 ispitanika ženskog spola (51,5 posto) te 158 ispitanika muškog spola (48,5 posto). Prema dobnoj strukturi, 86,2 posto uzorka čine ispitanici do 25 godina starosti, dok je starijih 13,8 posto.

Kako je Knjižnica središnja knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, 326 studenata su pripadnici 34 fakulteta. Odnos ispitanika prema znanstvenom području studija je 43,2 posto ispitanika s društveno-humanističkih područja naspram 56,1 posto s područja prirodnih, tehničkih i primijenjenih znanosti. Među fakultetima društveno-humanističkog usmjerenja prevladavaju studenti Pravnog i Ekonomskog fakulteta, ukupno 35 posto ispitanika, a kategoriju prirodnih, tehničkih i primijenjenih znanosti predvode Medicinski, Prirodoslovno-matematički i Farmaceutsko-biokemijski fakultet te Fakultet strojarstva i brodogradnje s ukupno 26 posto ispitanika.

Na početku ovog istraživanja, postavljena je pretpostavka kako se korisnici pri izradi fakultetskih zadaća te seminarskih i drugih radova uvelike koriste knjižničnim uslugama poput tematskog pretraživanja literature, pretraživanja online baza podataka i slično. Anketni upitnik sadržavao je pitanja o učestalosti korištenja knjižničnih usluga, broju napisanih studentskih radova tijekom posljednjih godinu dana te razloge dolaska u knjižnicu na dan kada su ispitanici pristupili ispunjavanju anketnog upitnika. Nulta hipoteza bila je kako ne postoji veza između broja napisanih studentskih radova i učestalosti korištenja knjižničnih usluga, a alternativna hipoteza bila je kako ta veza postoji.

Prema rezultatima iz donjih tablica (Tablice 1 i 2), vidljivo je kako od 326 ispitanika njih 94 (28,8 posto) tjedno koriste knjižnične usluge. Od 155 (47,5 posto) ispitanika koji godišnje napišu jedan do tri studentska rada, njih trećina koristi knjižnične usluge barem jednom tjedno. Među ispitanicima koji godišnje napišu više od sedam radova, vidljivo je kako tek četvrtina koristi knjižnične usluge tjedno ili svakodnevno.

Tablica 1
Broj radova godišnje

	Frequency	Percent	Cumulative Percent
Valid 1-3	155	47,5	47,5
4-6	65	19,9	67,5
niti jedan	39	12,0	79,4
7-10	38	11,7	91,1
više od 10	29	8,9	100,0
Total	326	100,0	

Tablica 2
Usporedna tablica broja radova godišnje i učestalosti korištenja knjižničnih usluga

		Broj radova					Total		%
		4-6	7-10	više od 10	niti jedan				
1-3									
Knjižnične usluge	tjedno	49	20	8	7	10	94	28,8	
	mjesečno	28	19	16	11	6	80	24,5	
	nekoliko puta godišnje	63	24	11	9	11	118	36,2	
	nisam koristio/la knjižnične usluge	15	2	3	2	12	34	10,4	
Total		155	65	38	29	39	326		

Prema Pearsonovom¹⁶ koeficijentu korelacije, iz Tablice 3 vidljivo je kako ne postoji veza između zadane varijable *Broj radova* i varijable *Učestalost korištenja knjižničnih usluga* ($p=0,161$, $r=0,078$), odnosno porastom broja radova koje studenti godišnje napišu ne povećava se njihova potreba za knjižničnim uslugama. Prema prezentiranim rezultatima, prva hipoteza postavljena na početku ovog istraživanja može se odbaciti.

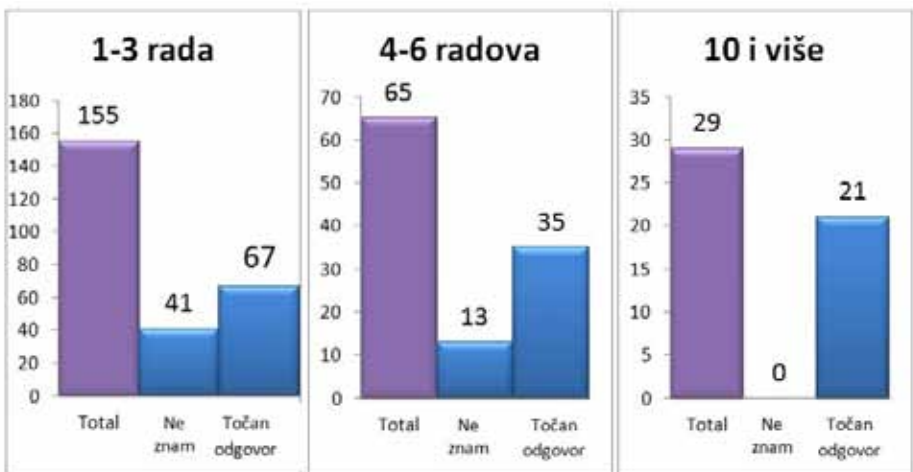
¹⁶ Što je vrijednost r bliže jedinici, to je veza između varijabli veća; kako se vrijednost približava nuli, smanjuje se i veza.

Tablica 3

Podudaranje između varijabli

		Var_5_ knjiž_usl	Var_21_ br_radova
Knjižnične usluge	Pearson Correlation	1	,078
	Sig. (2-tailed)		,161
	N	326	326
Broj radova	Pearson Correlation	,078	1
	Sig. (2-tailed)	,161	
	N	326	326

Drugom hipotezom postavljenom na početku ovog istraživanja pretpostavljeno je pozitivno podudaranje između broja studentskih radova koje ispitanici napišu tijekom godine i poznavanja pravila o citiranju i navođenju izvora, odnosno – što više radova studenti napišu, bolje poznaju spomenuta pravila. Za potrebe testiranja ove hipoteze napravljena je usporedba između varijabli *Broj radova* i nekoliko kviz pitanja na kojima su ispitanici trebali prepoznati citirane izvore ili procijeniti koje izvore je potrebno citirati, a koje ne. U donjem grafičkom prikazu vidljivo je kako porastom broja napisanih radova raste i broj točnih odgovora, a smanjuje se broj pogrešnih odgovora i odgovora “Ne znam”.



Nadalje, istraživanjem se željelo saznati i kojim se sve izvorima podataka koriste studenti pri istraživanju informacijskih izvora za pisanje radova. Anketni upitnik je sadržavao dva pitanja na ovu temu, jedno se odnosilo na online izvore poput knjižničnih kataloga i internetskih tražilica, a drugo na znanstveno značajne izvore poput udžbenika, znanstvenih i stručnih članaka i sličnih. Ispitanici su na oba pitanja mogli zaokružiti više od jednog odgovora. Dobiveni rezultati (Tablica 4) pokazuju kako ispitanici potrebne informacije pri pisanju studentskih radova pretražuju najčešće pomoću Google tražilice; među ponuđenim odgovorima je ukupno 261 ispitanik (83,4 posto), od 313 koliko ih je dalo odgovor na ovo pitanje. Zatim slijedi Wikipedija, koju je kao jednu od opcija odabralo 116 (37,1 posto) ispitanika. Knjižnične usluge poput kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu zaokružilo je 98 ispitanika (31,3 posto), kataloge drugih knjižnica 51 (16,3 posto), a baze podataka s cjelovitim tekstovima 74 ispitanika (23,6 posto).

Tablica 4
Izvori informacija - online

N		Responses		Percent of Cases
		Percent		
Izvori informacija – online	Var_7_1_google	261	39,1%	83,4%
	Var_7_6_wikipedija	116	17,4%	37,1%
	Var_7_3_nsk_kat	98	14,7%	31,3%
	Var_7_5_baze	74	11,1%	23,6%
	Var_7_4_knjižnice	51	7,6%	16,3%
	Var_7_7_blog	36	5,4%	11,5%
	Var_7_2_scholar	22	3,3%	7,0%
	Var_7_8_ostalo	10	1,5%	3,2%
Total		668	100,0%	213,4%

Kada je riječ o znanstveno značajnim izvorima (Tablica 5), korisnici se najviše koriste stručnim knjigama (277 ispitanika – 85,8 posto), znanstvenim časopisima (162 ispitanika – 50,2 posto) i enciklopedijama (106 ispitanika – 32,8 posto), a četvrtina ispitanika odabire doktorske disertacije, magistarske radove i elektroničke knjige.

Tablica 5

Izvori informacija – znanstveno značajni

N		Responses		Percent of Cases
		Percent		
Izvori informacija – znanstveno značajni	Var_8_1_knjige	277	36,3%	85,8%
	Var_8_4_znan. čas.	162	21,2%	50,2%
	Var_8_3_ enciklopedije	106	13,9%	32,8%
	Var_8_5_disertacije	86	11,3%	26,6%
	Var_8_2_e_knjige	81	10,6%	25,1%
	Var_8_6_multimedija	50	6,6%	15,5%
	Var_8_7_ostalo	1	0,1%	0,3%
Total		763	100,0%	236,2%

Iako je korištenje online izvora i znanstveno značajnih izvora podjednako, mala prednost ipak ide u prilog znanstvenim izvorima, zbog čega se treća hipoteza može prihvatiti. Među rezultatima koji potvrđuju ovu hipotezu, jedan od zanimljivijih podataka je i ukupan broj odgovora (*responses*) koje su korisnici dali na pitanje o izvorima korištenih informacija. Naime, ispitanici su dali ukupno 763 odgovora kod znanstveno značajnih izvora naspram 668 odgovora, koliko su dali kod online izvora, što znači da prevladava korištenje znanstveno značajnih izvora.

Kako je napisano u uvodnom dijelu teksta, ispitanicima je u drugom dijelu anketnog upitnika ponuđen niz od devet tvrdnji za koje su na skali od 1 do 5 trebali ocijeniti koliko se navedena tvrdnja odnosi na njih. U sljedećoj tablici (Tablica 6) vidljivi su rezultati skale samoprocjene, odnosno prosječne ocjene kojima su ispitanici ocijenili svoju razinu informacijske pismenosti. U stupcu *Mean* vidljiva je prosječna ocjena za svaku tvrdnju, a u stupcu *Mode* vidljiva je ocjena koja je najčešće zaokružena kod pojedine tvrdnje.

Ovdje je vidljivo kako su ispitanici najbolje ocijenili vlastito tumačenje rezultata pretraživanja i prepoznavanje onih rezultata koji su im značajni za rad, a svoju informacijsku pismenost najčešće su ocijenili četvorkom. Prosječnom ocjenom, trojkom, ocijenili su snalaženje u katalozima i sposobnost samostalnog pronalaženja knjiga na polici, dok su si najniže ocjene dodijelili kada je u pitanju poznavanje pojmova poput Booleovih operatora i online baza podataka s cjelovitim tekstovima.

Tablica 6

Skala – samoprocjena ispitanika o razini vlastite informacijske pismenosti

	N	Mean	Mode	Std. Deviation
9-1 – Nemam problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja	326	4,02	5	1,018
9-2 – Poznati su mi Booleovi operatori AND i OR	326	2,09	1	1,532
9-3 – Katkad mijenjam temu rada ovisno o pronađenoj literaturi	326	2,15	1	1,219
9-4 – Dobro se snalazim u knjižničnim katalozima i bazama podataka	326	3,15	3	1,048
9-5 – U potrazi za podacima najkorisnije su mi internetske tražilice	326	4,10	5	,986
9-6 – Mogu bez pomoći knjižničara pronaći knjige na policama	326	2,83	3	1,239
9-7 – Poznate su mi online baze podataka (EBSCO, Emerald...)	326	1,85	1	1,088
9-8 – Znam u mnoštvu informacijskih izvora prepoznati meni značajne	326	3,62	4	1,003
9-9 – Općenito gledano, mislim da sam informacijski pismena osoba	326	3,85	4	,901

Treći dio upitnika sadržavao je pitanja s ponuđenim odgovorima. Najlošije rezultate (Tablica 7) ispitanici su pokazali na pitanju gdje je na temelju primjera kataložnog zapisa trebalo prepoznati u kojem broju časopisa se nalazi traženi članak te koje je godište i godina tog izdanja. Čak 314 ispitanika (96,3 posto) nije znalo odgovor na ovo pitanje. Najčešće su pogrešno protumačili godinu izdanja (1995.) kao traženo godište, dok su godište (45) protumačili kao broj časopisa. Točan odgovor dalo je 12 ispitanika (3,7 posto).

Tablica 7

Prepoznavanje podataka iz priloženog zapisa

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	broj 45, godišće 1995	237	72,7	72,7	72,7
	ne znam	46	14,1	14,1	86,8
	broj 45, godišće 4	30	9,2	9,2	96,0
	broj 4, godišće 45	12	3,7	3,7	99,7
	0	1	,3	,3	100,0
	Total	326	100,0	100,0	

Brojna pitanja iz kviza uspoređivali smo s rezultatima skala samoprocjene, kako bismo dobili što preciznije podatke i što bolji prikaz stvarnog stanja.

Napravljena je analiza povezanosti između tvrdnje *Mogu bez pomoći knjižničara pronaći knjige na policama koristeći se signaturama* i pitanja *Koji podatak o knjizi trebate ukoliko želite locirati željenu knjigu na polici*. Dobiiveni rezultati (Tablica 8) pokazuju kako je od 98 ispitanika koji su svoju sposobnost ocijenili trojkom, samo njih 49 dalo točan odgovor; od 58 ispitanika koji su svoju sposobnost ocijenili četvorkom, njih 34 je dalo točan odgovor, a od 37 ispitanika koji su svoju sposobnost ocijenili peticom, njih 25 je dalo točan odgovor.

Tablica 8

Usporedba skale samoprocjene i snalaženja u praksi

		Var_9_6_skala						Total
		1	2	3	4	5		
Var_10_ signatura	0	0	3	2	2	1	2	10
	ID broj knjige	0	1	5	4	3	5	18
	barkod	0	0	0	1	0	0	1
	ISBN	0	2	3	8	2	1	16
	signatura	0	24	35	49	34	25	167
	UDK oznaka	0	1	1	3	4	1	10
	ne znam	1	23	32	31	14	3	104
Total		1	54	78	98	58	37	326

Navedeni podaci govore kako je dvije trećine ispitanika svoju sposobnost samostalnog nalaženja željene knjige na polici ocijenilo ocjenama 3, 4 i 5, no samo trećina je pismenost dokazala u praksi. Slični rezultati su dobiveni i analizom povezanosti tvrdnje *Dobro se snalazim u knjižničnim katalogima i bazama podataka* i pitanja prepoznavanja signature iz predloženog zapisa (Tablica 9), gdje je od ukupno 250 ispitanika koji su svoje snalaženje u knjižničnim katalogima ocijenili ocjenama 3, 4 i 5, njih 122 (48,8 posto) znalo točan odgovor na postavljeno pitanje.

Tablica 9
Usporedba skale samoprocjene i snalaženja u praksi

0		Var_9_4_skala						Total
		1	2	3	4	5		
Var_12_ signatura	0	0	0	0	3	2	1	6
	ISBN	0	2	6	11	7	2	28
	UDK	0	1	4	5	8	7	25
	ID zapisa	0	0	2	9	5	2	18
	Signatura OP	0	8	18	61	48	13	148
	signatura ZS	1	0	3	11	5	2	22
	ne znam	0	11	20	35	7	6	79
Total		1	22	53	135	82	33	326

Također je napravljena analiza povezanosti između gore spomenute tvrdnje *Dobro se snalazim u knjižničnim katalogima i bazama podataka* i kviz-pitanja *Ako želite pronaći sve zapise o Mariji Jurić Zagorki u knjižničnom katalogu, prema kojem mjerilu ćete pretraživati katalog?* Na navedeno pitanje, točan odgovor dala su 42 ispitanika (12,9 posto) (Tablica 10). Od 250 ispitanika koji su svoju sposobnost snalaženja u katalogima ocijenili ocjenama 3, 4 i 5, samo njih 28 (11,2 posto) dalo je točan odgovor na navedeno pitanje.

Tablica 10

Snalaženje u pretraživanju kataloga

0		Var_9_4_ skala						Total
		1	2	3	4	5		
Var_11_ predmet	0	0	0	3	8	8	2	21
	prema naslovu	1	3	1	13	10	2	30
	prema autoru	0	16	38	101	51	25	231
	prema predmetu	0	3	11	12	12	4	42
	prema izdavaču	0	0	0	1	1	0	2
Total		1	22	53	135	82	33	326

Na ponuđeno pitanje *Ako pri pretraživanju online kataloga u pretraživač unesete forma*, koje biste rezultate trebali dobiti?* čak 173 ispitanika (53,1 posto) zaokružila su kako ne znaju odgovor, dok je 91 ispitanik (27,9 posto) dao točan odgovor na ovo pitanje (Tablica 11).

Tablica 11

Pretraživanje kataloga

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ne znam	173	53,1	53,1	53,1
	forma, formate-based, formacija	91	27,9	27,9	81,0
	formulacija, formalan, format	21	6,4	6,4	87,4
	sve od navedenog	20	6,1	6,1	93,6
	ništa od navedenog	16	4,9	4,9	98,5
	0	3	,9	,9	99,4
	formalni, informacija, formaldehyde	2	,6	,6	100,0
	Total	326	100,0	100,0	

Iako su ispitanici svoju razinu informacijske pismenosti najčešće ocjenjivali ocjenama 4 (25,6 posto), 3 (24,1 posto) i 5 (20,8 posto) (Tablica 12),

rezultati kviza pokazuju kako percepcija studenata o vlastitoj razini informacijske pismenosti ne odgovara stvarnom znanju u praktičnoj primjeni. Prema podastrtim podacima, četvrta hipoteza može se prihvatiti.

Tablica 12

Učestalost pojedine ocjene u ukupnom broju skala

N		Responses		Percent of Cases
		Percent		
Ukupno_sve_skale	1	457	17,6%	140,2%
	2	311	12,0%	95,4%
	3	625	24,1%	191,7%
	4	665	25,6%	204,0%
	5	540	20,8%	165,6%
Total		2598	100,0%	796,9%

Rasprava i zaključak

Iz donje tablice (Tablica 13) vidljivo je kako polovica ispitanika, njih 167 (51,2 posto) zna koji podatak im je potreban da bi pronašli knjigu koju trebaju (signatura), međutim na primjeru kataložnog zapisa ponuđenog u anketnom upitniku, vidljivo je kako imaju poteškoća prepoznati oznaku koja predstavlja signaturu.

Tablica 13

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	signatura	167	51,2	51,2	51,2
	ne znam	104	31,9	31,9	83,1
	ID broj knjige	18	5,5	5,5	88,7
	ISBN	16	4,9	4,9	93,6
	Prazno	10	3,1	3,1	96,6
	UDK oznaka	10	3,1	3,1	99,7
	barkod	1	,3	,3	100,0
	Total	326	100,0	100,0	

Postavlja se pitanje zašto je tome tako. Jedan od mogućih razloga je to što u kataložnom zapisu Knjižnice pojam *lokacija* predstavlja signaturu pa postoji određena vjerojatnost da to zbunjuje korisnike. To navodi na razmišljanje kako bi nazivlje koje se koristi u katalogu trebalo mijenjati, odnosno uskladiti ga s nazivljem koje se koristi u praksi. Na taj način katalog bi postao više *user-friendly*.

Kako bi se napravio detaljniji uvid u profil i ponašanje korisnika pri pretraživanju informacija, ispitano je i kako se ispitanici nose s poteškoćama pri nalaženju informacije u katalogu (Tablica 14). Na ponuđeno pitanje *Ako pri pretraživanju online kataloga za neki pojam ne dobijete nikakav rezultat, što zaključujete?*, polovica ispitanika, njih 188 (50,1 posto), ponavlja pretraživanje koristeći druge parametre pretrage, njih 142 (37,9 posto) sumnja u ispravnost svog pretraživanja i traži pomoć knjižničara, a njih 24 (6,4 posto) zaključuje kako knjižnica ne posjeduje traženu građu.

Tablica 14

N		Responses		Percent of Cases
		Percent		
nema_rez	Var_17_1_nema	24	6,4%	7,4%
	Var_17_2_sumnjam	70	18,7%	21,5%
	Var_17_3_ponavljam	188	50,1%	57,8%
	Var_17_4_pomoć	72	19,2%	22,2%
	Var_17_5_ne_znam	21	5,6%	6,5%
Total		375	100,0%	115,4%

Iz navedenih podataka može se zaključiti kako se polovica korisnika pri nailasku na poteškoće, odnosno u nemogućnosti pronalaska traženih informacija najčešće koristi metodom pokušaja i pogreške, odnosno isprobavanjem različitih opcija pretrage dok ne budu zadovoljni rezultatima. Druga polovica u istim uvjetima odmah sumnja u svoje sposobnosti samostalnog pronalaska traženih informacija te traži pomoć stručnog osoblja Knjižnice. Manji dio korisnika ne koristi ni jednu od ovih opcija, nego odustaje od daljnje pretrage i zaključuje kako Knjižnica u svom fondu ne posjeduje ono što je njima potrebno. Iz ovoga se zaključuje da je neophodna dodatna pouka korisnika čak i kada je u pitanju najjednostavnija pretraga online kataloga.

Što se tiče poznavanja pravila o citiranju i navođenju izvora pri pisanju studentskih radova, manje od polovice ispitanika ispravno je znalo prepoznati

u kojem od navedenih slučajeva je potrebno navoditi izvore. 74 ispitanika (22,7 posto) zaokružila su odgovor “Ne znam”, dok je njih 96 (29,4 posto) prepoznalo kako je u nekim slučajevima potrebno navoditi izvore, no nisu bili sigurni u kojima te su pogrešno odgovorili na ovo pitanje.

Tablica 15

Poznavanje pravila o citiranju i navođenju izvora

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
u svim slučajevima je potrebno navoditi izvore	149	45,7	45,7	45,7
ne znam	74	22,7	22,7	68,4
kod parafraziranja teksta	43	13,2	13,2	81,6
kod poveznica s interneta	18	5,5	5,5	87,1
kod korištenja članaka s portala zabavnog sadržaja	17	5,2	5,2	92,3
kod grafova i tablica	13	4,0	4,0	96,3
Missing	7	2,1	2,1	98,5
ni u jednom slučaju nije potrebno navoditi izvore	5	1,5	1,5	100,0
Total	326	100,0	100,0	

Iako su studenti korisnici tzv. Google naraštaja, ovo istraživanje dokazuje da im nedostaju informacijske vještine u postavljanju učinkovite strategije pretraživanja, sposobnost odabira značajne i kvalitetne informacije te poznavanje pravila o citiranju. Slične rezultate dobila je i studija iz 2008. godine, koja je utvrđivala razine *mrežne pismenosti* studenata kao vještinu pronalazjenja i vrednovanja informacija pronađenih na mreži; ustanovljena su neka svojstva mrežne pismenosti studenata: neprilagodljivost, naglost, manjak promišljenosti.¹⁷

¹⁷ Navedeno prema: Lasić-Lazić, Jadranka; Sonja Špiranec; Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012), 133.

Zbog toga knjižnice imaju zadaću programima informacijskog opismenjivanja razvijati pozitivan odnos studenata prema istraživačkom radu, zagararanju etičnosti u znanosti i poštivanju autorskih i srodnih prava.

I na kraju, provedeno istraživanje ne završava zaključivanjem ovog teksta. Naime, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi razinu informacijske pismenosti studenata/korisnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, interpretirati dobivene rezultate i analizirati zašto je na pojedina pitanja dobiven rezultat kakav je dobiven. Nakon određenog razdoblja, cilj je ponoviti ovo istraživanje i utvrditi razlike u odnosu na sadašnje rezultate, odnosno je li program informacijskog opismenjivanja doveo do povećanja pismenosti i doprinosi li Knjižnica svojim službama i uslugama u tranziciji prema društvu znanja.

LITERATURA

Alexandria proclamation on information literacy and lifelong learning [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=20891&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

American library association. ALA. Presidential Committee on Information Literacy : Final Report. 1989. [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>

Lasić-Lazić, Jadranka; Sonja Špiranec; Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012), 125-142.

Lau, Jesús. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. / [s engleskog prevela Ivana Faletar]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

Majstorović, Zagorka. Analiza stanja Knjižničnog sustava Sveučilišta u Zagrebu [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2013/04/Analiza-stanja-SKS-u-ZG.pdf>

Mandušić, Dubravka. Informacijska pismenost kao ključni čimbenik obrazovanja u visokoobrazovnim sustavima Republike Hrvatske : magistarski rad. Sveučilište u Zagrebu : Filozofski fakultet, 2006.

Pažur, Ivana; Bojan Macan. KEKS – kratki edukacijski knjižnični seminari, primjer poučavanja korisnika Knjižnice instituta “Ruđer Bošković” u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), 73-86.

Petrak, Jelka. Izobrazba studenata za djelotvorne korisnike informacija : iskustva Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 41, 1/4(1998), 15-20.

Rubinić, Dora; Ivanka Stričević. Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjivanja studenata : istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens Graz. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54, 4(2011), 23-48.

Salisbury, Fiona; Sharon Karasmanis. Are they ready? Exploring student information literacy skills in the transition from secondary to tertiary education. // *Australian Academic & Research Libraries* 42, 1(2011), 43- 58.

Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 33, 1/4(1990), 201-210.

Stojanovski, Jadranka; Aida Slavić. Izobrazba korisnika : mogućnost opstanka knjižnice? // *Knjižničarstvo* 2, 2(1998), 5-19.

Škorić, Lea et al. Informacijska pismenost u nastavnom programu diplomskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 3/4(2012), 17-28.

Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008.

Špiranec, Sonja. Virtualna učionica NSK ili kako su knjižnice zakucale na vrata e-učenja [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/25/clanci/1.html>

Tadić, Katica. Obrazovanje korisnika za korištenje knjižničnih usluga. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 40, 1/2(1997[i.e. 1999]), 97-106.

Virtualna učionica [citirano: 2014-12-11]. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/digitallib.aspx?id=92>